

Työttömien terveystarkastuksia ei tunneta

Kunnan tehtävänä lain mukaan on järjestää työttömille maksuton terveystarkastus. Oikeus tarkastukseen tunnetaan huonosti sekä kunnissa että työttömien parissa.

Työttömien oikeudesta terveystarkastuksiin on säädetty vuonna 2010 voimaan tulleessa terveydenhuoltolaissa. Terveystarkastuksen tarkoituksena on edistää työttömän terveyttä ja ylläpitää työkykyä sekä ennaltaehkäistä terveysongelmien syntyä.

Työttömät sairastavat työllisiä enemmän ja voivat huonommin. Näin on todettu useissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa.

Havaintomme Työttömien Keskusjärjestön ja Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n yhteisessä Terveystarkastus-hankkeessa ovat samansuuntaisia. Euroopan Sosiaalirahasto rahoittamassa hankkeessa kaksi palveluohjaajaa kiertää työttömien paikallisyhdistyksissä, EHYT ry:n toimipaikoissa sekä muissa nk. matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa ja EU-ruokajakeluissa eri puolilla Suomea kertoen terveystarkastuksista ja antaen palveluohjausta. Palveluohjaajat ovat tavanneet runsaan parin vuoden aikana satoja työttömiä ja heidän huomionsa kertovat, että oikeus terveystarkastukseen tunnetaan huonosti, eikä siihen osata hakeutua.

Tarkastukseen pääseminen kiven takana

Kunnissa terveystarkastusten järjestäminen ja niistä tiedottaminen vaihtelee suuresti. Joissain kunnissa nimetyt terveydenhoitajat tekevät tarkastuksia ja tieto on helposti saatavilla esimerkiksi kunnan verkkosivuilla. Joskus terveystarkastukseen vaaditaan TE-toimiston lähete, mikä on osalle työttömistä liian suuri kynnyks ja vastaanottoaika jää varaamatta.

Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeessa vuodelta 2013 todetaan, että TE-toimiston tehtävänä on tunnistaa ne työttömät työnhakijat, joiden työkykyä on syytä arvioida. Herää kysymys, onko TE-toimiston virkailijoilla riittävää osaamista tunnistaa arvioinnin tarpeessa olevat asiakkaat? Työttömät kertovat, että kasvokkaista palvelua TE-toimistosta on vaikea saada. Miten siis tunnistaminen ja ohjaus arviointiin tapahtuu?

Varhainen puuttuminen tuo säästöjä

Terveystarkastus-hankkeen asiakkaista noin puolet on hakeutunut terveystarkastukseen palveluohjaajan tapaamisen jälkeen. Haastattelut osoittavat, että ennaltaehkäisyllä, varhaisella ongelmien tunnistamisella ja hoitamisella voidaan säästyä vakavimmilta seurauksilta. Varsinkin pitkäaikaistyöttömien terveysongelmat saattavat olla moninaisia ja niiden hoitamiseksi on tärkeää saada moniammatillinen arvio ja ohjaus tarpeen mukaiseen jatkohoitoon. Hoitamattomuuden takia pitkittyneet sairaudet tulevat kalliiksi sekä yhteiskunnalle että yksilölle.

Terveystarkastuksessa selvitetään työttömän terveydentila ja tarvittaessa ohjataan mahdolliseen jatkotutkimukseen tai -hoitoon. Näistä seuraa usein kustannuksia, esimerkiksi lääkäri-, hammaslääkäri- tai fysioterapiakäyntejä, joihin työttömällä ei useinkaan ole varaa. Tällöin sovellettavaksi pitäisi tulla asiakasmaksulain pykälä, jonka mukaan pienituloisen asiakkaan maksua on alennettava tai se on jätettävä kokonaan perimättä.

Kunnissa tätä lakia sovelletaan kuitenkin hyvin kirjavasti eikä aina asiakkaan eduksi. Asiakasmaksulain tarkoitus on, ettei palvelusta perittävä maksu muodostu esteeksi palvelun käytölle. Silti yli 350 000 sosiaali- ja terveystalvvelumaksua päätyi ulosottoon vuonna 2017.

Terveystarkastus työttömyyden alkuun

Haastattelujen mukaan yhdessäkään kunnassa ei ole vielä tullut vastaan käytäntöä, että työnhakija ohjattaisiin terveystarkastukseen heti työttömyyden alussa. Katsomme, että tietoisuuden edistämiseksi TE-toimistot informoisivat terveystarkastuksesta automaattisesti heti työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisen yhteydessä ja että tarkastuksia toistettaisiin tarpeen mukaan.

Näkemyksemme perustuu myös Kuntoutuksen uudistamiskomitean tämänvuotiseen raporttiin, jossa todetaan, että asiakkaan palvelutarpeet on syytä arvioida heti työttömyyden alkaessa ja sen jälkeen säännöllisin välein. Komitean lakiehdotuksen mukaan työttömän palvelujen ja kuntoutuksen tarve tulisi selvittää kahden viikon kuluessa työnhaun alkamisesta ja kolmen kuukauden välein tehtävissä palvelutarvearvioissa.

Mielestämme työttömän ensimmäiseen terveystarkastukseen tulisi sisältyä vähintään yksi maksuton käynti lääkäriellä tai suuhygienistillä, jotta tarvittava hoito ei heti tyssää maksuihin. Kuntien lakisääteinen tehtävä on toteuttaa tarkastukset.

Jukka Haapakoski
Toiminnanjohtaja
Työttömien Keskusjärjestö ry

Katriina Lehtovaara
Hankepäällikkö
Terveysteksi-hanke